

Pelbárt Jenő

A bölcsőtől a papírgyárig – aki beleszületett a papíriparba I. rész

Interjú Szőke Andrással



A papíriparban eltöltött, sok évtizedes, eredményekben gazdag szakmai életútjáról kérdeztük Szőke András okleveles cellulóz- és papírtechnológus mérnököt, közgazdászt, kereskedőt, akiből nyomdászt akartak faragni, de mindvégig kitarított választott és tanult szakmája, a papíripar mellett.

A papíriparban eltöltött, sok évtizedes, eredményekben gazdag szakmai életútjáról kérdeztük Szőke András okleveles cellulóz- és papírtechnológus mérnököt, közgazdászt, kereskedőt, akiből nyomdászt akartak faragni, de mindvégig kitarított választott és tanult szakmája, a papíripar mellett.

PJ: – Úgy tudom, hogy a szüleid papírgyári dolgozók voltak, így szó szerint beleszületettél a papíriparba. Valóban igaz ez?

– Igen. Ez tényleg igaz. A szüleim a néhai Neményi Testvérek Papírgyárban ismerkedtek meg. Ott találkoztak először, összehozta őket a sors és ennek köszönhetően lettem én papírgyári gyerek.

PJ: – Ilyen kezdet után, hogyan kerültél szorosabb kapcsolatba a papíriparral?

– Őszintén, nem tudom megmondani, hogy a papíripar talált-e meg engem, vagy én a papíripart? Kérdés, hogy vajon az apai példa vagy valami más motiválta, hogy ebben az irányban indultam el? Ha valaki holisztikusan gondolkodik, azt mondhatja, hogy ha egyszer odaszülettem, akkor ter-

mészetesen oda kell jönnöm, ha praktikusan gondolkodik, akkor esetleg azt mondhatja, hogy az apai, a családi példa az bizony valamilyen formában hat a gyerekre.

PJ: – Édesapád milyen területen dolgozott a Neményi Papírgyárban?

– A Műszaki Egyetemen végzett gépészmérnökként és utána rögtön a gyárba került, majd hamarosan az anyagbeszerzés vezetője lett. Mivel rokoni kapcsolatban vagyunk a Neményiekkel, ezért a későbbiekben több területet is irányított.

PJ: – Ez a rokoni szál kihez nyúlik vissza?

– A rokoni szál: Aschner Lipót, mivel az én nagymamám – apai ágon – a Lipi bácsi testvére. Innen ered tehát egyrészt a rokonság, de van még egy másik szál is: a Lipi bácsi másik leánytestvérének a lánya, Ella néni (Neumann Ella) lett a Neményi testvérpárból a Jóska bácsi (Neményi József) felesége.

PJ: – Édesanyád mit dolgozott a papírgyárban?

– A mama titkárnökként került a gyárhoz. Németül és franciául kiválóan beszélt, a gyors- és gépíráshoz, de a kereskede-



EUCEPA kiállítás Budapest, 1971

lemhez is értett. Eredetileg a Józsi bácsi titkárnőjeként a titkárságra került, majd később szétváltak a hivatalos kapcsolatok.

PJ: – Tanulmányaidat hol kezdted? Mi volt az első lépés, hogyan indult a pályád?

– Az általános iskolát a Szemere utcában végeztem (később odajárt az öcsém és a gyermekeim is), utána az Eötvös Gimnáziumban érettségiztem, majd rögtön megpályáztam egy NDK ösztöndíjat, mivel a német nyelvet tanultam. Ekkor már volt némi kapcsolatom a papíriparral is, mert a nyári hónapokat neves papíripari szakemberek mellett töltöttem, de eljártam különféle papíripari rendezvényekre is. Volt olyan nyár, amikor elmentem a Szentendrei Papírgyárba pénzt keresni, ahol Hegedűs Pista bácsinál, Csepelen Héring Dezső bácsinál is gyakorlatoztam. Fizikai munkát végeztem, lapátoltam rostába meg kollerbe. Így ismerkedtem meg a papíripar első munkafázisaival, majd például az aprítóval és más egységekkel is, ahová átkerültem egy-egy hétre.

PJ: – Hogy alakult ezután az NDK ösztöndíjad, illetve a külföldi tanulmányaid?

– Ez '58–60 körül úgy ment, hogy azokon a területeken jellemzően, illetve azokban a szocialista országokban, ahol bizonyos szakmákat az átlagnál jobban tanítottak, voltak cserepályázatok. Minden évben 200–300 jó eredménnyel végzett középiskolás diák vagy már első évet végzett egyetemista vehetett részt ezekben.

PJ: – Németből érettségiztél, de a német nyelvet ekkor már megfelelő szinten beszélted ahhoz, hogy bele mertél vágni egy külföldi tanulásba?

– Igen, mert a németet nemcsak a gimnáziumban, hanem az életben is tanultam nyaranta. Apám német kapcsolatai révén többször hetekig voltam csere gyerek az NDK-ban.

PJ: – A külföldi pályázat lehetőségéről honnan szereztél tudomást?

– A papíripar vezetése már ekkor törekedett arra, hogy olyan szakembereket vonzzon be az iparba, akik a KGST cell- és papírterületén már valamennyire ismerősek. Az akkori vezetés közül is sokan kinn tanultak a Szovjetunióban, Lengyelországban, Romániában és az NDK-ban. Évente 3–4 jelöltet küldtek ki tanulni a külföldi egyetemekre. Engem ismertek, az NDK-ba jelentkeztem, felvettek és 1960 szeptemberében már kinn voltam.

PJ: – Milyen időtartamú volt a képzés?

– Teljes egyetemi időszak volt. Akkor a Drezdai Műszaki Egyetemen 13 félév volt, lényegesen hosszabb mint a magyar, mert a magyar csak öt év volt. Viszont nem indult zökkenőmentesen a tanulás, mert azt közölték, hogy abban az évben nincs szabad papíripari hely. Van ugyanis két olyan jelentkező – az egyik a Kutatóintézetből, egy hölgy, a másik pedig már egy évet elvégzett vegyész fiú –, akik velem szemben előnyben vannak és már elfoglalták mind a két szabad helyet. Menjek hát nyomdászna. Úgy gondoltam, az is egy szép szakma, miért is ne? Így aztán belevágtam. Miután kikerültem, előbb még egy féléves nyelvtanfolyamot is el kellett végezni Lipcsében. Ezután hatan átkerültünk nyomdászatot tanulni. Minden nyomtatástechnikai munkafázison végigmentünk egy-két hétig.

Édesapámmal közben leveleztünk és telefonon beszéltünk, de a berlini követségen az illetékes elvtárssal, kollágával, szakemberrel is, hogy ez nem egészen az, amit elképzelt a papíripar, meg én sem, illetve mi a lehetséges módja annak, hogy okleveles mérnök lehessen és a nyomdászatnál lehetőleg közelebb a papíriparhoz. Ez a kérés végül eljutott az akkori miniszterhelyettesig, Földi elvtársig, ahová apám a pozíciója révén bejáratos volt. Ennek eredményeként aztán olyan kompromisszumos megállapodás született a nyomdászokkal, hogy karácsonyra végre átkerültem Drezdába a papíripari szakra.

PJ: – Miután némi kitérő után végül mégis sikeresen pályára álltál, hogyan folytatódott az életed Drezdában?

– A papír- és cellulózipari képzés első három éve, az „elődiploma”, az gépészet volt. Így a 13 félév első félévében önteni, hegeszteni, esztergálni, fújni, fűrészelni, reszelni, festeni kellett. Tehát ekkor komoly lakatos alapképzettséget szereztünk. Őstől, amikor kezdődött az évfolyam, akkor nekem ez nagy előny volt, mert nem kellett ezt a vasipari tanfolyamot újra végigcsinálni – ami a többieknek kötelező volt –, hanem ez alatt az idő alatt elmehettem papírgyárakba és NDK papíripari intézményekbe kapcsolatokat építeni. 1962 év elején aztán megkezdődött a komolyabb tanulás és végül 1967 nyarán végeztem.

PJ: – Közben haza lehetett időnként jönni?

– Ennek megvolt a sajátos koreográfiája. Az első félévben nem volt szabad hazajönni, nehogy honvágyunk legyen. Így az első karácsonyt azt kinn kellett

tölteni. Egyébként a 22 fős csapattal nagyon jól elviseltük ezt a korlátozást. Később félévente – a megfelelő tanulmányi eredmény függvényében – nyáron is és karácsonykor is hazaengedtek bennünket. Én a nyári gyakorlataim felét is mindig kinn töltöttem és inkább arra használtam, hogy az ottani körülményeket minél jobban megismerjem. Így nagyon sok, máig élő kapcsolatot tudtam kialakítani papíros szakemberekkel.

PJ: – Milyen jellegű nyári gyakorlatok voltak ezek?

– Kifejezetten papírtechnológai, cellulóz- és papírgyártás ismeret. Feldolgozás nem, mert az másik szak volt. A gyakorlat a fától kezdődött és a víztisztításon át a papírgép végéig tartott.

PJ: – Milyen témakörből írtad a diplomamunkádat?

– Mindvégig rendszeres kapcsolatot tartottam az itthoni vezetéssel. Tőlük olyan instrukciót kaptam, hogy próbáljak a feldolgozás irányába menni, mert akkor az még kevésbé volt ismert. Ezért választottam végül a *Mázolt és mázolatlan dobozkartonok feldolgozhatósága* témakört.

PJ: – Milyen végbizonyítványt kaptál?

– 1967-ben, amikor végeztem, két végbizonyítványt kaptam. Az egyik az volt, hogy a Drezdai Műszaki Egyetem Okleveles Cellulóz- és Papírtechnológus mérnöke vagyok. Ezt Magyarországon nem ismerték. Kérdeztem, hogy lehet honosítani? A válasz az volt, hogy a Budapesti Műszaki Egyetemen a Gépészmér-

női Karon van egy vegyipari gépész szak, ahol majd honosítják. Itt a külföldi diplomámat valóban be is fogadták és ennek alapján gépészmérnöki oklevelet adtak ki számomra.

PJ: – Történt más fontos esemény is az életedben a kinn töltött idő alatt?

– Történt. 1961-ben megismerkedtem egy csinos fiatal német lánnyal. Az udvarlás azzal folytatódott, hogy 1962-ben átjött Drezdába dolgozni, majd 1965-ben egy fiunk, 1967-ben pedig egy lányunk született. Miután én úgy döntöttem, hogy nem akarok ott élni (bár anyagilag vonzó volt a lehetőség), ő pedig vállalta, hogy velem jön, együtt tértünk haza Magyarországra. Ő a Kossuth nyomdában helyezkedett el a szakmájában, engem pedig vártak itthon a Papíripari Vállalatnál.

PJ: – Mivel vártak?

– Volt néhány hónapos időszak, amikor bizonyos alap-projektekkel végig kellett mennem a Papíripari Vállalat összes gyáregységén. Ezt a Kutatóintézetben belül megalakult Fejlesztési Igazgatóság keretében végeztem. Mindegyiknek más-más profilja volt. Én a papírfeldolgozás irányába, a kartondobozgyártás felé orientálódtam, ami akkor a PV-n belül is még csak alakulóban volt.

PJ: – Ez az a terület, amit állandóan átszerveztek. Hogy nézett ki, amikor odakerültél?

– A PV-n belül két központja volt. Az egyik a kiskunhalasi, ahol a kézi dobozgyártás folyt, a másik központja – a kézi és gépi gyártás – a Budai Dobozgyár volt.

A korábbi egyszerű flexnyomás helyett az ofszetnyomású dobozgyártás is lassan beindult. A hazai nyomdaiparon belül akkor a Globus és a Kner Nyomda volt a legnagyobb dobozgyártó, és ennek lett tulajdonképpen konkurrenciája a Budai Dobozgyár. Ebben az időszakban kezdődött egy fejlesztési program a papírfeldolgozó-ipari rekonstrukció 1-es és 2-es lépcsője. Egy 6–8 fős csapatban ekkor fejlesztő mérnökként a 2-es lépcsőbe kerültem bele. A Kutatóintézetben belül működött a Fejlesztési Igazgatóság, amelynek két osztálya volt, az egyik a szabványosítással és gyártmányfejlesztéssel, a másik a gépi, technológiai fejlesztéssel foglalkoztunk. Itt Domokos Tibor volt a közvetlen főnököm, Morvai Sándor a főosztályvezetőm, Vámos György pedig a PKI igazgatója. Két év után, amikor a Budai Dobozgyárban fejlesztési problémák merültek fel, odaküldtek termelési osztályvezetőnek.



Budai Dobozgyár, 1972. június:
„A problémák megoldhatók, ha közösen megbeszéljük a lehetőségeket”

PJ: – Ott mik voltak a legfontosabb feladatok?

– Elsősorban meg kellett próbálni ezt a sokféle egységből összegyűrt vállalatot magasabb szintre emelni. Profiltisztítás, átszervezés kezdődött meg. Bizonyos termékek gyártását Budafokra, illetve

Diósgyőrbe irányítottuk át. Én két fő területtel kezdtem el foglalkozni. Egyrészt az ofszettechnológiának fényképészettel, formaelőkészítéssel és szerszámkészítéssel történő fejlesztésével, egy korszerű nyomó- és stancológép beruházási program előkészítésével és üzembehelyezésével, másrészt termelésirányítással.



Szakmai rendezvény a Budai Dobozgyárban, 1973

PJ: – Ez hány évig tartó periódus volt az életedben?

– Ez az 1969–1975 közötti időszak volt. Ekkor kerültem szorosabb kapcsolatba a korszerű számítástechnikával, az előalkulációval és a rendelésnyilvántartó programozási rendszerrel, miközben főmérnök lettem.

PJ: – Milyen számítógépeitek voltak?

– Szobányi méretűek, de a papíripar korábban is nagy hangsúlyt fektetett a számítástechnika fejlesztésére. Már a 70-es évek elején működött például a Csepeli Papírgyár Hullámüzemében a *procesz-szográfprogram*.

PJ: – A modern technika akkor sem volt olcsó. Volt a fejlesztésekre megfelelő lehetőség, illetve elegendő pénzforrás?

– Nemcsak pénz, de elhatározás is volt. Elsősorban üzemszervezés szempontjából voltak fontosak ezek a fejlesztések. A papíripar akkoriban – nemcsak nálunk, hanem egész Európában – nagyon nagy ütemben fejlődő iparág volt.

PJ: – Ezzel szembesültél már németországi tanulmányaid idején is, vagy ott még nem?

– Többször is. Amikor például a Dunaújvárosi Szalmacellulógyárat avattuk, akkor én voltam az, aki a METESZ részéről az NDK Műszaki Egyesület vendégeit odavittem és végigkalauzoltam a gyáron. Az iskolákon és a METESZ-en keresztül mindig szoros kapcsolatom volt az iparág európai képviselőivel is. Láttam, hogy az NDK-ban hogyan történnek az iparági fejlesztések és az itthoni nagyobb beruházásokban is részt vettem.

PJ: – Mikor lettél MTESZ tag?

– 1961-ben. Túl vagyok az 50 éves törzsgárda tagságon. Amikor hazajöttem a *Fiatál Értelmiségiek Műszaki Klubjának* titkára, majd később vezetője lettem. Mindig elég aktív voltam a MTESZ-en belül, de ez a tagság nekem is sokat adott, mert sok kiváló szakmabeli emberrel ismerkedtem meg. Ma is aktív vagyok még, de ez már más jellegű aktivitás.

PJ: – 1975 ismét egy fontos dátum az életedben. Mi történt akkor?

– A csepeli Hullámüzem rekonstrukciója 1975-ben kezdődött meg. A Budai Dobozgyárból átkerültem a Csepeli Papírgyárba gyárrészleg-vezetőnek. Ott meg kellett birkóznival azzal a komplex műszaki

feladattal, amivel ez a rekonstrukció járt. Ez ugyan visszalépés volt a ranglétra szempontjából, de érdekességét, volumenét és jelentőségét tekintve viszont előrelépés. A továbbfejlődés szempontjából pedig visszakerültem a „bölcsőmhöz”, ahonnan elindultam.

PJ: – Fel kellett építened egy új irányt?

– Igen, egy új technológiai, technikai lépcsőt kellett létrehozni. A megvalósítás, a beüzemelés és a kapcsolódó szervezési feladatok következtek, ami a 80-as évek közepéig tartott. Mellette elvégeztem a mérnök-közgazdász kurzust és egy külkereskedői szakot is.

PJ: – Mi motiválta a továbbtanulásodat?

– Úgy éreztem, hogy ez jobban segíti a további pályámat, mintha marxizmus-leninizmus képzésre járnék. Mivel lehetőség nyílt, megpályáztam külföldi tanulmányutakat egy-két-három hónapos időtartamokra.

PJ: – Hova, merre sikerült eljutni?

– Egyszer Svédországba, majd Finnországba. Később ritkultak a lehetőségek, mert inkább a tudományos pályázatokat részesítették előnyben és nem a gyakorlati műszaki megvalósítás oldalát, ami engem jobban érdekelt.

PJ: – A Csepeli Papírgyárban végrehajtott műszaki fejlesztés mivel járt?

– Az egyik hullámüzem teljesen új gépparkkal lett felszerelve és a másik is kapott egy új gépet. A fejlesztés párhuzamosan zajlott a Dunaújvárosi Hullámvertikum fejlesztésével. Ez egy hosszabb periódus volt. Ekkor történt a cellgyár leállása, a félcellulózgyártás fejlesztése és a papírgépek továbbfejlesztése, a termelékenység növelése, a hullámüzemek talpra állítása.



Betanuló csapattal Hamburgban, 1979. május

PJ: – Milyen típusú papírgépek működtek ott akkor?

– Az új gépek mind egy- és kétrétegű síkszítások voltak. A legkorszerűbb a 4-es papírgép volt, és abban az időben került oda a 6-os, a Tampella is.

PJ: – Ezek teljesen új vagy felújított papírgépek voltak?

– Kettő közülük teljesen új, a többi pedig felújított volt. Az akkori profiltisztítás és papíripari specializáció céljára legjobban megfelelőek.

PJ: – Európai vagy világviszonylatban milyen szintű fejlesztésnek minősült ez a beruházás?

– A hullámüzem szintjén, a szocialista



Szakmai látogatás Svájcban a Model AG-nál,
1984. február

táboron belül vezető típusú volt. Mi nyugati gyártású gépeket is termelésbe tudtunk állítani. Papírgép szempontjából pedig a 6-os gép, majd később a 4-es gép világszínvonalú volt.

PJ: – Kellő mértékben termelékenyek voltak?

– Igen. Tudtak belföldre és a KGST külpiacokra is eleget termelni, bár ezzel a területtel nekem kevesebb kapcsolatom, inkább csak információm volt. Akkor ez a PV-n belül az értékesítés a Kereskedelmi Igazgatósághoz tartozott. Minden vevővel és külkereskedelmi vállalattal ők tartották a kapcsolatot. Mi is tőlük kaptuk a konkrét programokat, hogy mikor éppen mit kell



A selejtelszívó rendszer dán gyártójánál, 1985. augusztus

gyártani a papírgépeken. A gyárakban nem volt értékesítés. Nekünk a Hullámüzemben csak annyi vevőkapcsolatunk volt, hogy a Kereskedelmi Igazgatóságon belül működött egy gyártmányfejlesztő részleg a Hajós utcában, amely a karton- és hullámdobozgyártásra specializálódott. Velük közvetlen volt a kapcsolat, mert erősen támaszkodtak a gyártó bázisra. Hasonló korúak voltunk, jól megértettük egymást.

PJ: – Tehát a papírgépek optimális kapacitás kihasználással működtek?

– Igen, teljes kapacitással és a gépkihhasználási fokuk is megfelelő volt. Talán a termékválaszték oldaláról voltak bizonyos kompromisszumok, ami azt jelentette, hogy a rendkívüli és egyedi rendelések kevésbé működtek. Ezekből a csepeli termékekből ekkor még kevés ment tőkés exportra, de később ez megváltozott. A zsákpapírból jelentősebb mennyiség, a hullámalappapírokból még nem, csak később, amikor a dunaújvárosi papírgép megkezdte a működését és számottevő kapacitás felesleg mutatkozott.

PJ: – A gyárrészlegvezetői korszakod meddig tartott?

– 1975-től 1987-ig. Még részt vettem a Csepelen 1984-ben megkezdődött világbanki beruházás előkészítésében. Gépkiválasztás, technológiai meghatározás és a beüzemelés gyakorlati végrehajtása volt a feladat. Természetesen a papírgyár beruházási és karbantartó részlege is aktívan részt vett a fejlesztésben. Néhány kiemelt szakember külföldi, néhány hetes betanuláson is részt vett, illetve a gépszerező cégek hoztak olyan betanító szakembereket, akik

hónapokig a gyárban voltak. 1987-ben – amikor a főmérnök nyugdíjba ment –, akkor én lettem a Csepeli Papírgyár főmérnöke.



Csepeli átadás, 1986.

PJ: – Ezt a pozíciót meddig töltötted be?

– Majdnem a privatizációig, mintegy két évig. 1989–90-ben már kialakult az a papírgyári csapat, amely több privatizációs pályázatot vizsgált a hullámprofil eladásával kapcsolatban. A PV feldarabolásánál a papíriparban önálló egységek jöttek létre. A hazai hullámprofil gyárai, Csepel, Dunaújváros és Nyíregyháza viszont egy blokkban volt kezelve. Az elején még a dobozgyártás miatt Kiskunhalas is hozzákerült, de azt mégis külön eladták.

PJ: – Ebből jött létre végül a Dunapack?

– Igen, a három gyárból egy önálló elszámoló egységet, egy csomagolóanyaggyárat hoztak létre, és ezt vette meg a Prinzhorn csoport. Ezt megelőzőn volt egy halvány kísérlet arra, hogy esetleg az akkoriban szokásos dolgozói tulajdonba vegyük, de erről végül lemondunk. Nem volt elég tőke és bizonytalanak látszott a további finanszírozás és a piacok kérdése

is. Versenytárgyalások folytak, a Duropack és a Prinzhorn cég között, aminek az lett a vége, hogy 1990-ben végül a Prinzhorn csoport – jobb ajánlata alapján – megvehette egyrészt a teljes hazai hullámprofil, másrészt még a Szolnoki Papírgyárat is.

PJ: – Hogyan alakult ekkor a további szakmai utad a jelentős változások során?

– Amikor megalakult a Dunapack, akkor átkerültem az Értékesítési Igazgatóságra. Ebből Kereskedelmi Igazgatóság lett, mert az összes bevásárlást és eladást egy igazgatóság alá szervezték. Ezen belül votam én Csepelen egy területért felelős.

PJ: – Akkor ez alapvető váltás volt a korábbi, inkább gyakorlati jellegű munkádhoz képest?

– Nem annyira, mert az én korábbi műszaki tevékenységemben mindig volt némi kereskedelmi munka is. A garanciális ügyek, a beüzemelések intézésével, az alkatrészek beszerzésével ez együtt járt. Beleláttam a PV kereskedelmébe, és személyes felelősségem is volt, mert a termékfejlesztés később hozzám tartozott és szorosan együtt kellett működni az értékesítési részleggel. Olyan vezetők és kollégák voltak, akik ezt preferálták. Ekkor került fel annak az igénye, hogy tegyek külkereskedelmi szakvizsgát. Amikor megszűnt a Lignimpex kizárólagossága, egy ideig én feleltem a doboz exportért. Létrejött egy Dunabox nevű cég, amelynek az volt a feladata, hogy a nyugati országokban terítse a termékeinket. Ennek az igazgatója lettem, az egyéb funkciók megtartása mellett. Ehhez pedig kellett a külkereskedelmi szakirányú végzettség.

(folytatása következik)